

Τοπογραφία της Αρχαίας Ρώμης

Ενότητα 1: Εισαγωγικά σχόλια (γεωγραφία, γεωλογία και πηγές) & η
Προϊστορική και Αρχαϊκή Ρώμη

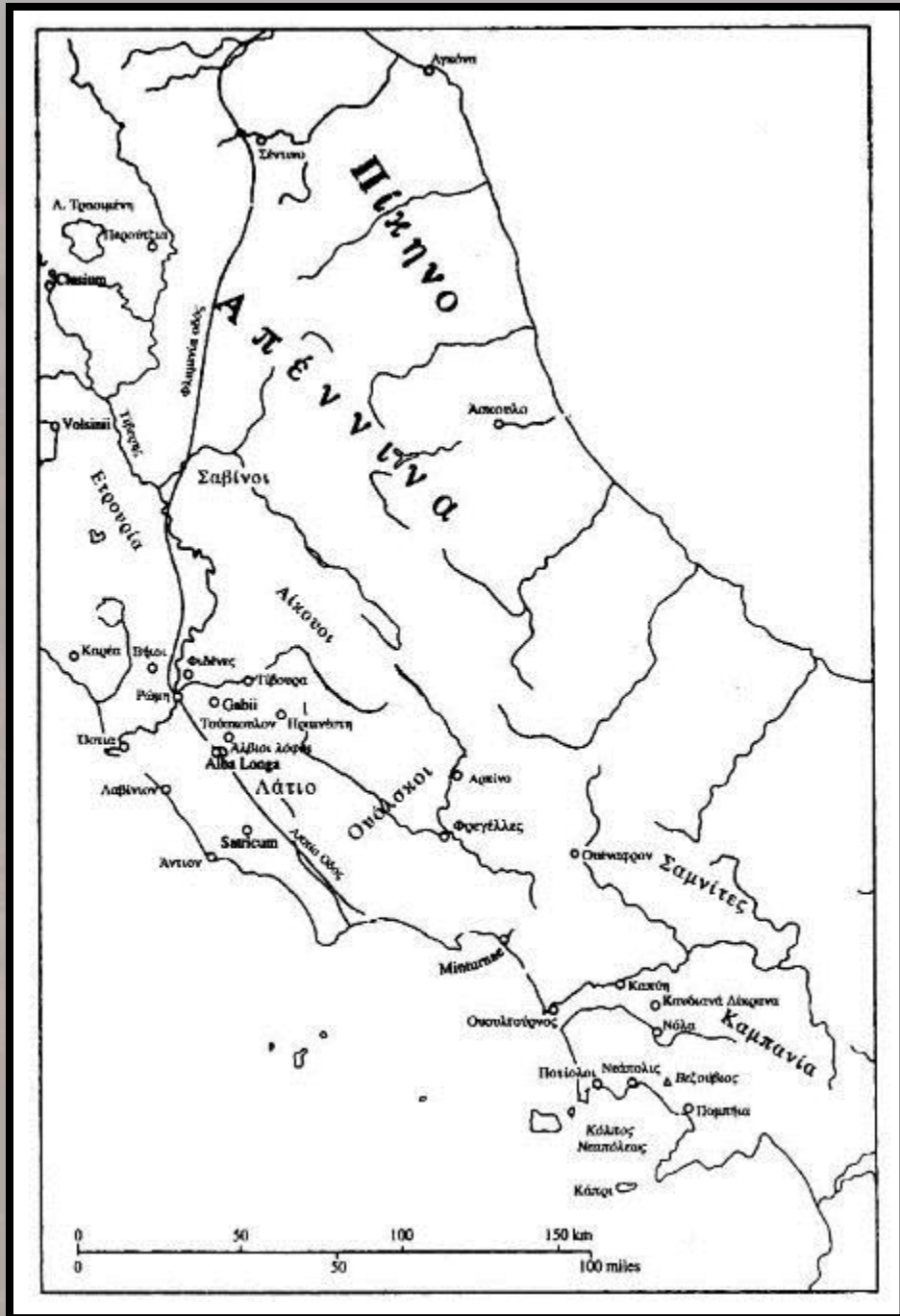
Γιάννης Λώλος

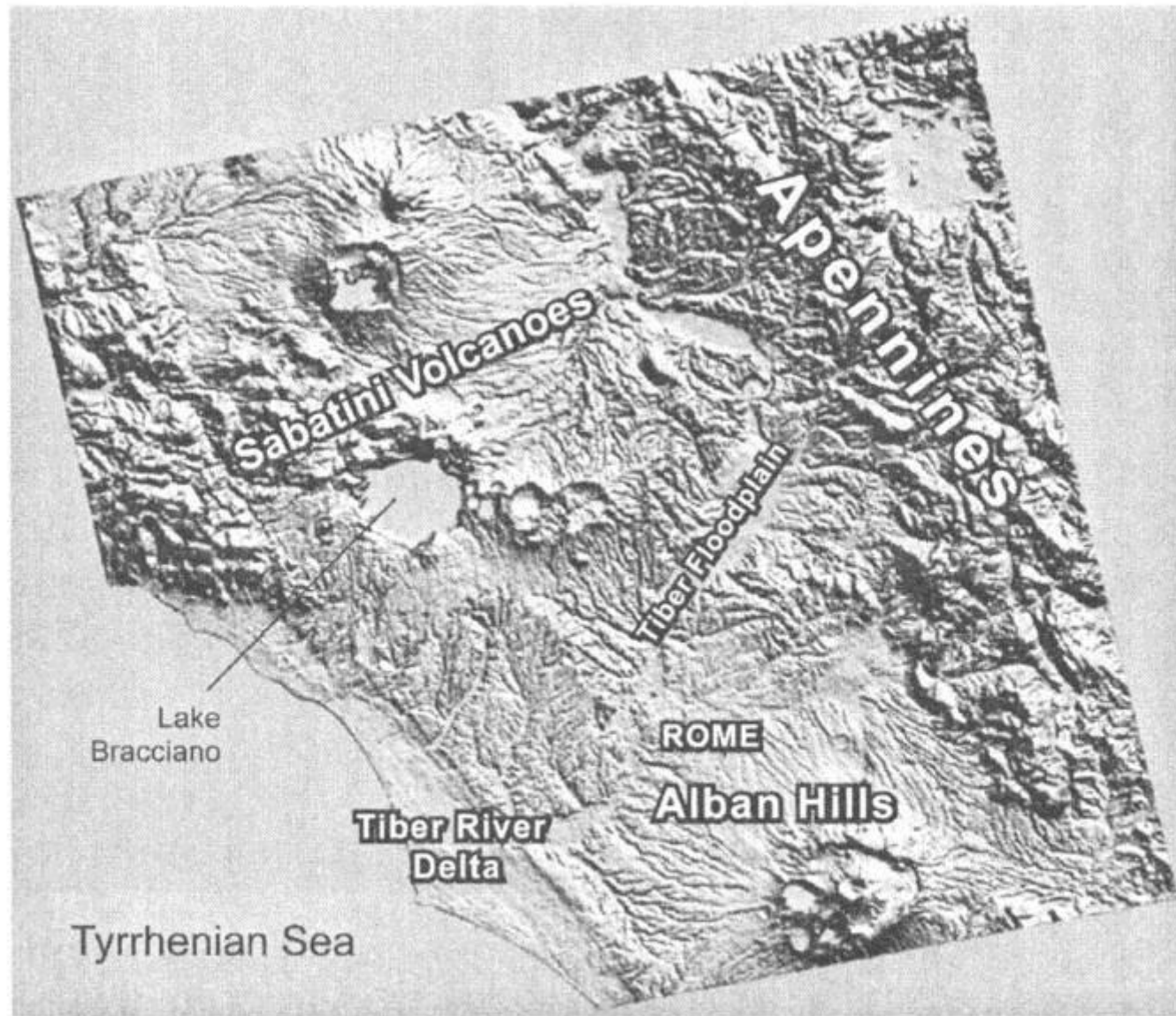
Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

This digital elevation map provides an excellent view of the basic structures and the relationships between the Latium volcanoes (the Alban Hills and the Sabatini volcanic fields), the Apennines, and the Tiber River delta.

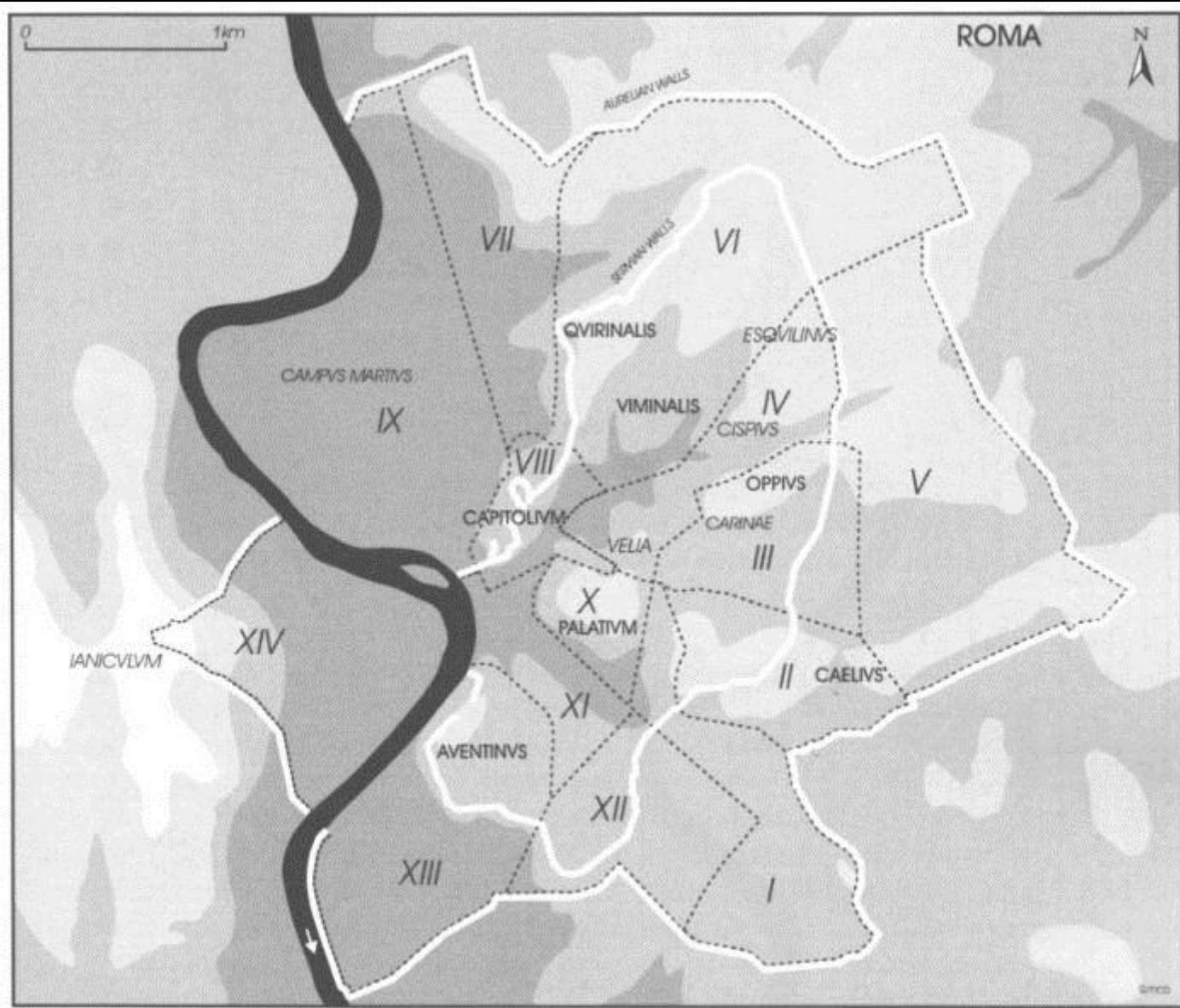
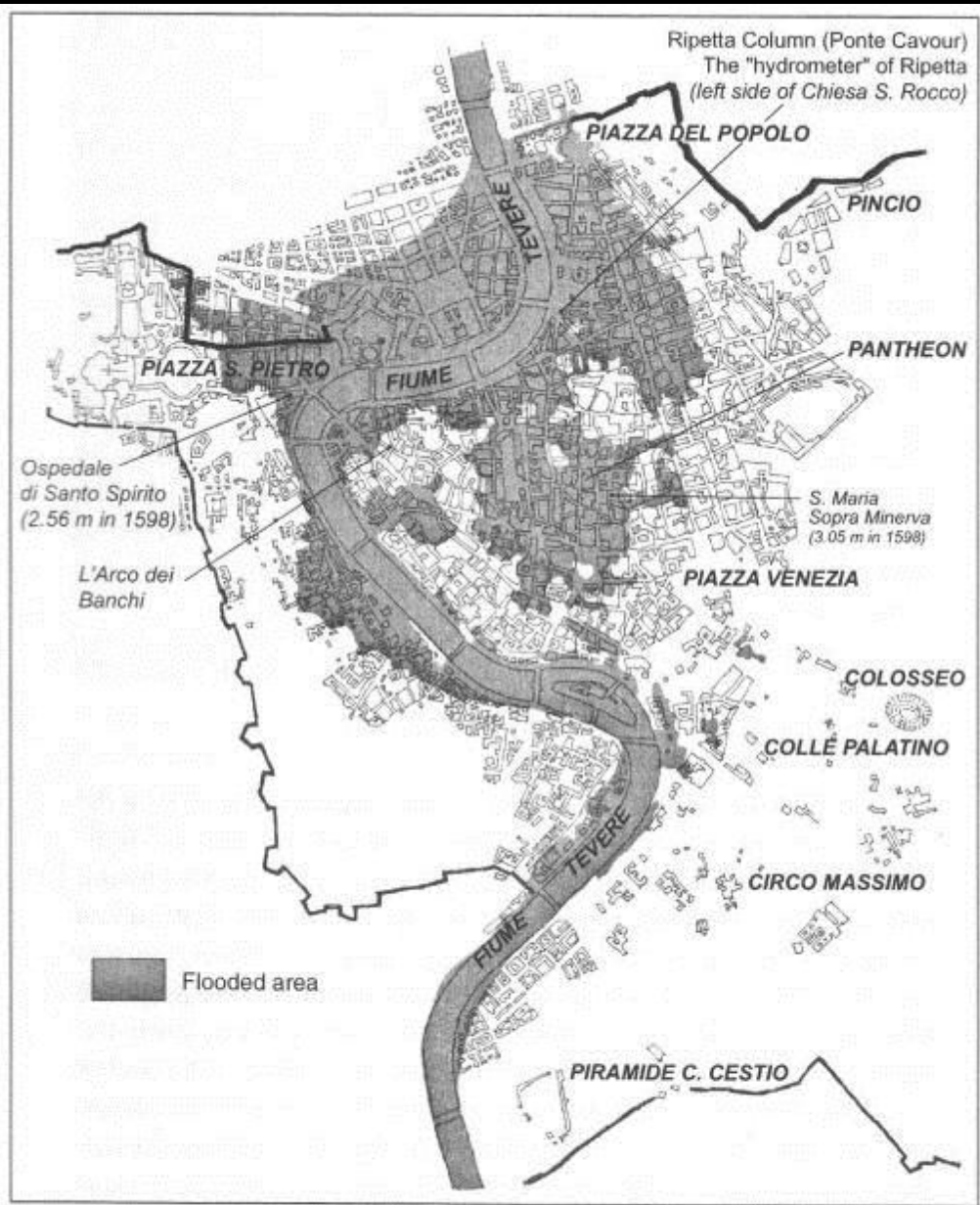

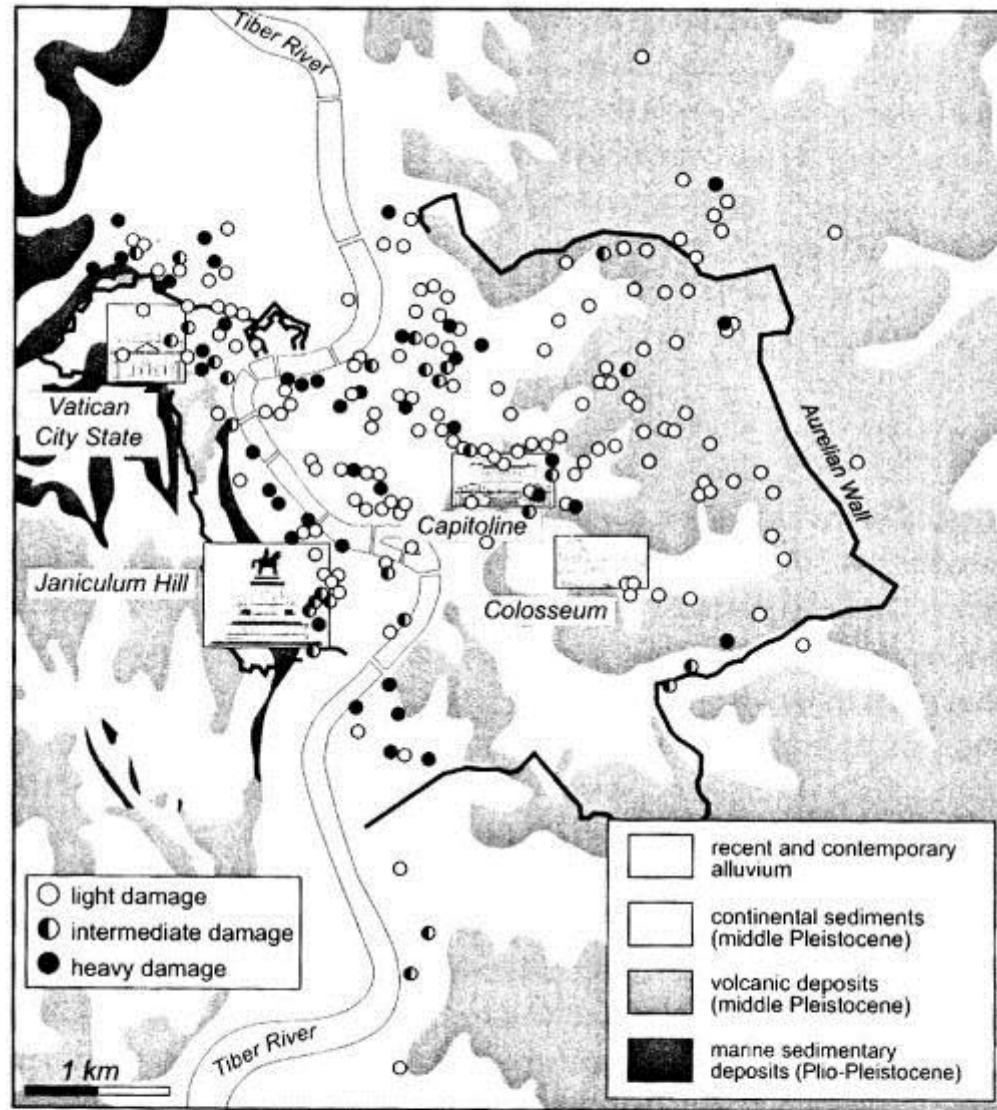
Figure 1.1: Map of Rome showing topography and main toponyms. The names of the Regiones are I Porta Capena, II Caelimontium, III Isis et Serapis, IV Templum Pacis, V Esquiliae, VI Alta Semita, VII Via Lata, VIII Forum Romanum, IX Circus Flaminius, X Palatium, XI Circus Maximus, XII Piscina Publica, XIII Aventinus, XIV Trans Tiberim.

This map of central Rome during the flood of 1870 shows the extent of the floodwaters and marks the locations of many "high-water mark" plaques and columns. (Adapted from Bencivenga et al. 1995)

This map showing the basic geology of the historical center of Rome indicates those monuments that have required repair and restoration after earthquakes. The most heavily damaged areas are those on the Tiber River floodplain, where the sites are underlain by thick deposits of river sands and gravels.

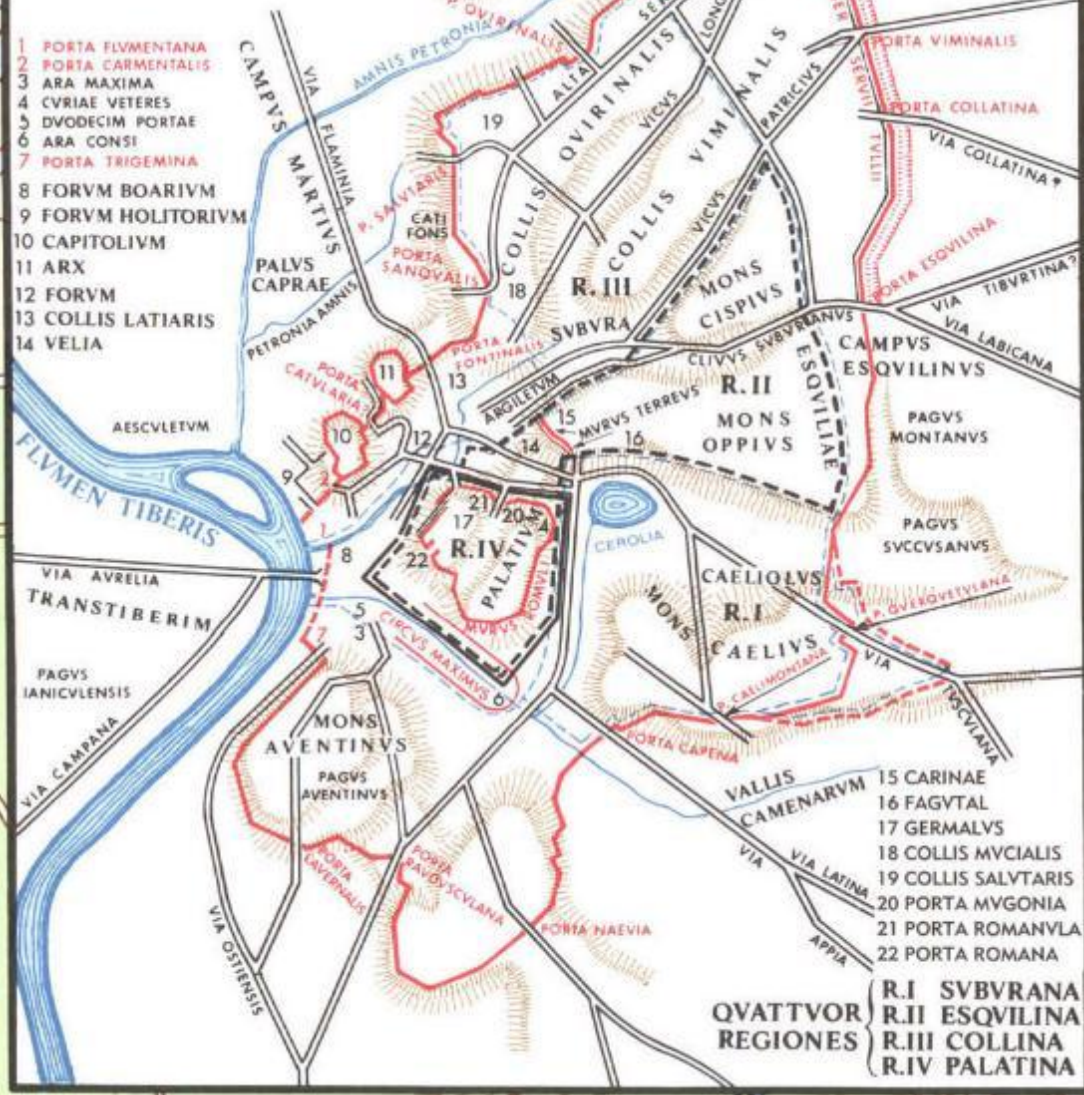

VRBS ANTIQVISSIMA

- POMERIUM ROMVLI
- - - SEPTIMONTIVM
- MVRVS SERVII TVLLII
- LIMITES QVATTVOR REGIONVM

METRA 0 200 400 600 800

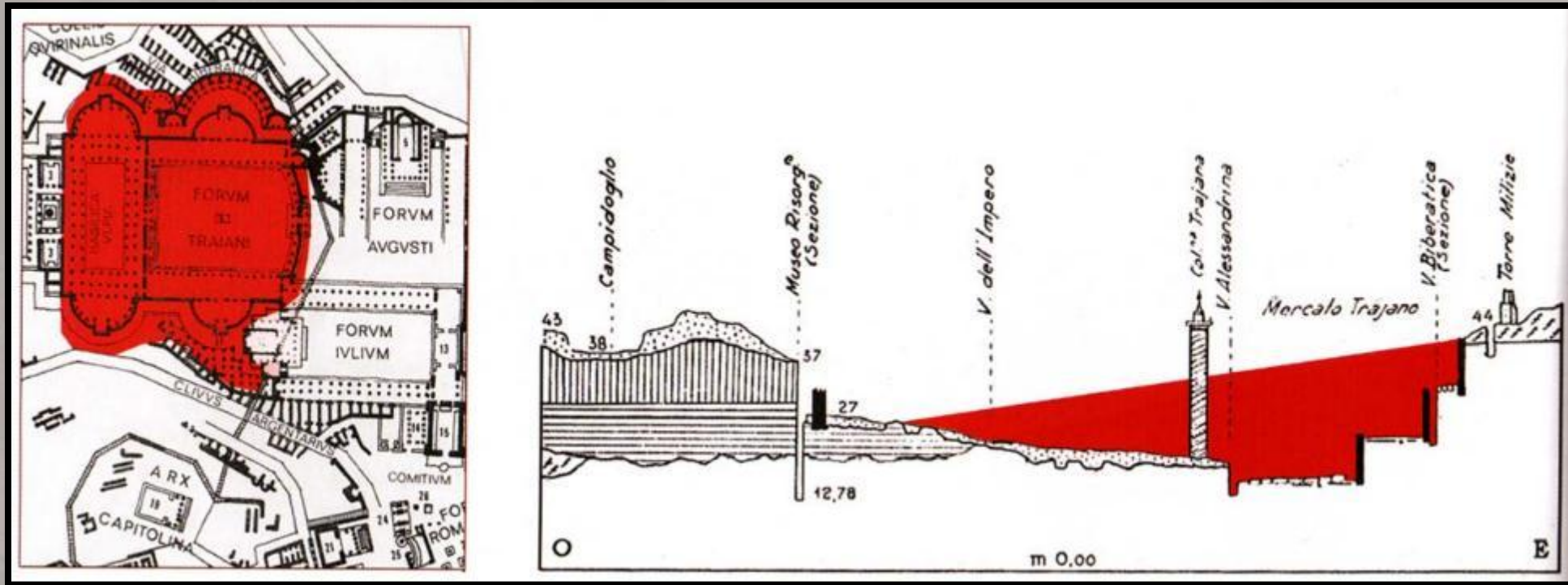
- 1 PORTA FLVMENTANA
- 2 PORTA CARMENTALIS
- 3 ARA MAXIMA
- 4 CVRIAE VETERES
- 5 DVODECIM PORTAE
- 6 ARA CONSI
- 7 PORTA TRIGEMINA
- 8 FORVM BOARIVM
- 9 FORVM HOLITORIVM
- 10 CAPITOLIVM
- 11 ARX
- 12 FORVM
- 13 COLLIS LATIARIS
- 14 VELIA

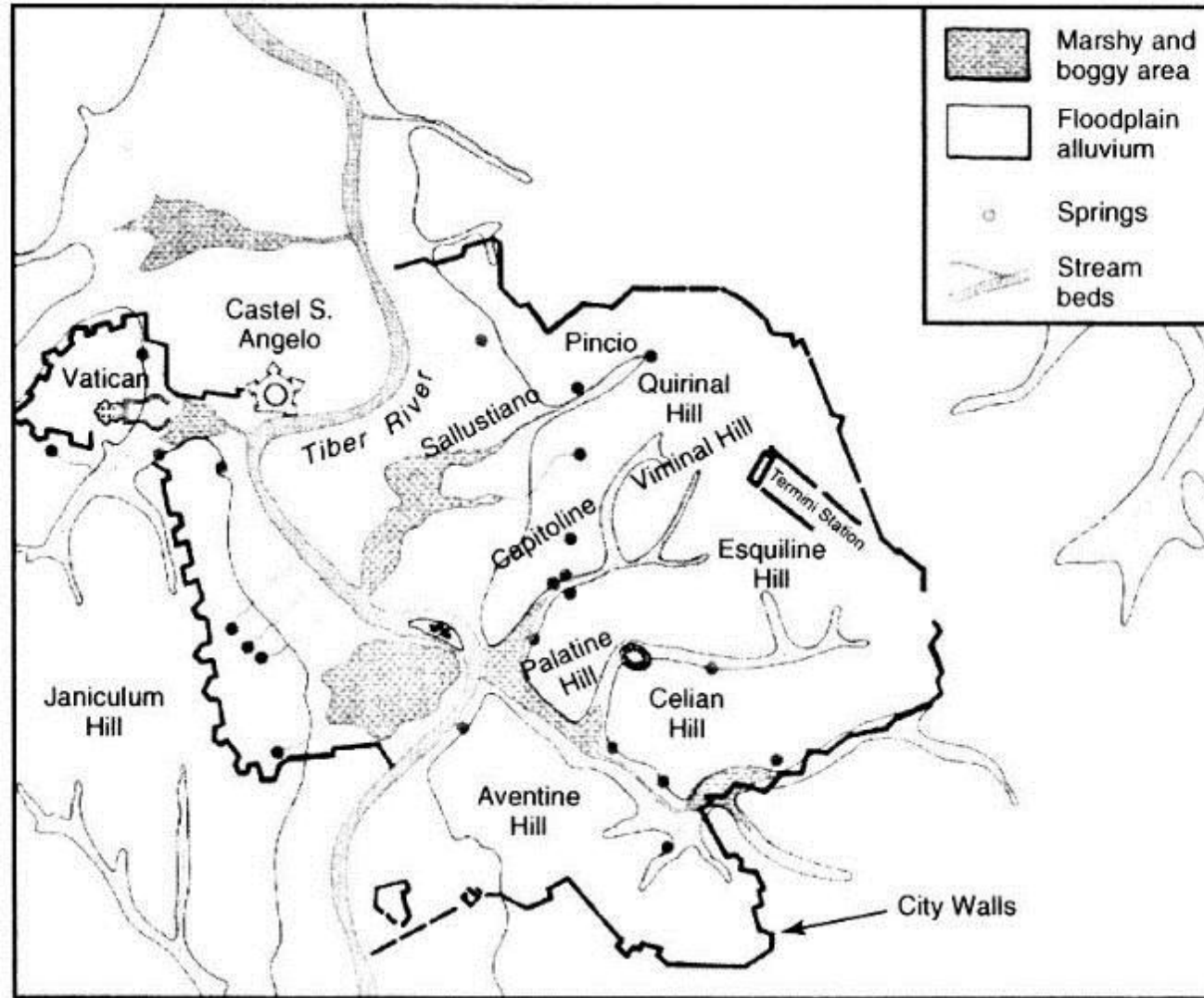
- 15 CARINAE
- 16 FAGVTAL
- 17 GERMALVS
- 18 COLLIS MCVIALIS
- 19 COLLIS SALVTARIS
- 20 PORTA MVGONIA
- 21 PORTA ROMANVLA
- 22 PORTA ROMANA

QVATTVOR REGIONES
 R.I SVBVRANA
 R.II ESQVILINA
 R.III COLLINA
 R.IV PALATINA

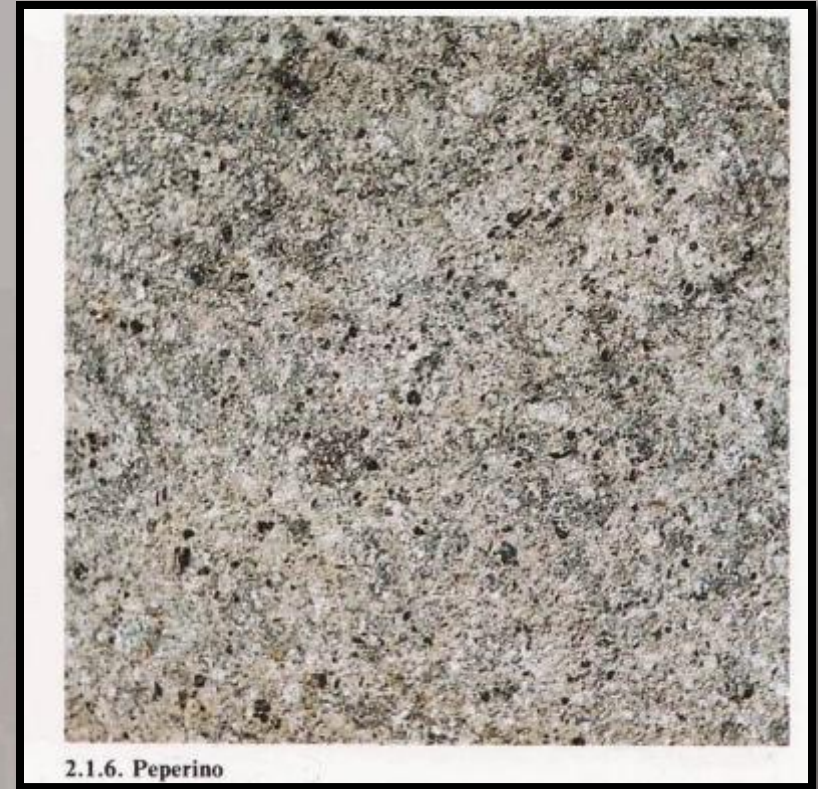
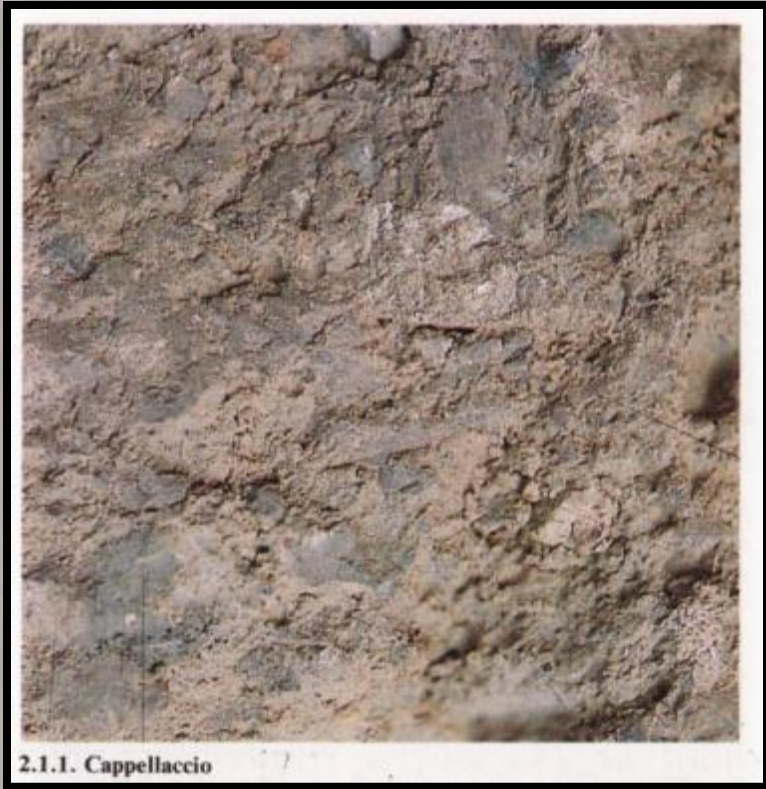

Λατόμηση του Κουϊρινάλιου λόφου (το πέτρωμα που αφαιρέθηκε σημειώνεται με κόκκινο χρώμα) για την κατασκευή του forum Traiani

Springs in the historic center of Rome issued from water-saturated alluvial sediment or volcanic ash deposits that overlie poorly permeable marine claystones. (Adapted from Corazza and Lombardi 1995)

Πυροκλαστικά πετρώματα (τόφφοι) από τη Ρώμη και την περιοχή της που χρησιμοποιήθηκαν ως οικοδομικό υλικό

2.1.8. Travertino di Tivoli

Αρχαίες γραπτές πηγές για την ρωμαϊκή τοπογραφία

Αρχαία Γραμματεία

Περίοδος της Δημοκρατίας

Αππιανός (Appianus, ca. 95-165 μ.Χ.)
Βάρρων (Varro, 116-27 π.Χ.)
Διόδωρος Σικελιώτης (ca. 80 - 20 π.Χ.)
Διονύσιος Αλικαρνασσεύς (ca. 60/55 - 7 π.Χ.)
Έννιος (Ennius, 239-169 π.Χ.)
Ιούλιος Καίσαρας (Julius Caesar, 100-44 π.Χ.)
Κάτουλος (Catullus, 84-54 π.Χ.)
Κάτων ο πρεσβύτερος (Marcus Porcius Cato, 234-149 π.Χ.)
Κικέρων (M. Tullius Cicero: 106-43 π.Χ.)
Λίβιος (T. Livius, 59 π.Χ. - 17 μ.Χ.)
Κορνήλιος Νέπος (Cornelius Nepos, ca. 99-24 π.Χ.)
Πλαύτος (Titus Maccius Plautus, ύστερος 3ος - πρώϊμος 2ος αι. π.Χ.)
Πολύβιος (ca. 200 - 118 π.Χ.)
Σαλλούστιος (Gaius Sallustius Crispus, ca. 86-35 π.Χ.)

Αυτοκρατορική περίοδος

Απουλήιος (Apuleius, 2ος αι. μ.Χ.)
Βελλήιος Πατέρκουλος (Velleius Paterculus, ca. 20 π.Χ. - 31 μ.Χ.)
Βιργίλιος (Publius Vergilius Maro, 70-19 π.Χ.)
Βιτρούβιος (Vitruvius Pollio, εποχή Αυγούστου)
Γιουβενάλης (Decimus Iunius Iuvenalis, 60-140 μ.Χ.)
Δίων Κάσσιος (Cassius Dio, ca. 164-229 μ.Χ.)

Κλαυδιανός (Claudius Claudianus, ca. 370-404 μ.Χ.)
Κουηντιλιανός (Marcus Fabius Quintilianus, ca. 30-100 μ.Χ.)
Λατινικοί πανηγυρικοί
Αμμιανός Μαρκελλίνος (Ammianus Marcellinus, ca. 330-395 μ.Χ.)
Μαρτιάλης (Marcus Valerius Martialis, ca. 40-104 μ.Χ.)
Οβίδιος (Publius Ovidius Naso, 43 π.Χ. - 17 μ.Χ.)
Οράτιος (Quintus Horatius Flaccus, 65-8 π.Χ.)
Ορόσιος (Paulus Orosius, τέλος 4ου - αρχές 5ου αι. μ.Χ.)
Πετρώνιος (1ος αι. μ.Χ.)
Πλίνιος ο Νεώτερος (C. Plinius Caecilius Secundus, ca. 61-112 μ.Χ.)
Πλούταρχος (L. Mestrius Plutarchus, ca. 50-120 μ.Χ.)
Scriptores Historiae Augustae
Σένεκας ο νεώτερος (Lucius Annaeus Seneca, 4 π.Χ. - 65 μ.Χ.)
Στράβων (ca. 64 π.Χ. - 21 μ.Χ.)
Σουητώνιος (C. Suetonius Tranquillus, ca. 70-130 μ.Χ.)
Σύμμαχος (Q. Aurelius Symmachus, ca. 340-402 μ.Χ.)
Τάκιτος (P. Cornelius Tacitus, ca. 56-120 μ.Χ.)
Φροντίνος (Sextus Iulius Frontinus, ca. 30-104 μ.Χ.)

Επιγραφές

Corpus Inscriptionum Latinarum
Inscriptiones Latinae Selectae (H. Dessau)
Fasti Anni Numani et Iuliani [*Inscriptiones Italiae*, vol. 13.2]

Κατάλογοι

Res Gestae Divi Augusti, Curiosum, Notitia

Κλαυδιανός (Claudius Claudianus, ca. 370-404 μ.Χ.)

Κουηντιλιανός (Marcus Fabius Quintilianus, ca. 30-100 μ.Χ.)

Λατινικοί πανηγυρικοί

Αμμιανός Μαρκελλίνος (Ammianus Marcellinus, ca. 330-395 μ.Χ.)

Μαρτιάλης (Marcus Valerius Martialis, ca. 40-104 μ.Χ.)

Οβίδιος (Publius Ovidius Naso, 43 π.Χ. - 17 μ.Χ.)

Οράτιος (Quintus Horatius Flaccus, 65-8 π.Χ.)

Ορόσιος (Paulus Orosius, τέλος 4ου - αρχές 5ου αι. μ.Χ.)

Πετρώνιος (1ος αι. μ.Χ.).

Πλίνιος ο Νεώτερος (C. Plinius Caecilius Secundus, ca. 61-112 μ.Χ.)

Πλούταρχος (L. Mestrius Plutarchus, ca. 50-120 μ.Χ.)

Scriptores Historiae Augustae

Σένεκας ο νεώτερος (Lucius Annaeus Seneca, 4 π.Χ. - 65 μ.Χ.)

Στράβων (ca. 64 π.Χ. - 21 μ.Χ.)

Σουητώνιος (C. Suetonius Tranquillus, ca. 70-130 μ.Χ.)

Σύμμαχος (Q. Aurelius Symmachus, ca. 340-402 μ.Χ.)

Τάκιτος (P. Cornelius Tacitus, ca. 56-120 μ.Χ.)

Φροντίνος (Sextus Iulius Frontinus, ca. 30-104 μ.Χ.)

Επιγραφές

Corpus Inscriptionum Latinarum

Inscriptiones Latinae Selectae (H. Dessau)

Fasti Anni Numani et Iuliani [*Inscriptiones Italiae*, vol. 13.2]

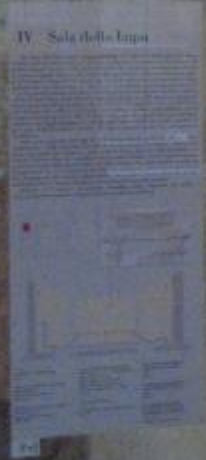
Κατάλογοι

Res Gestae Divi Augusti, Curiosum, Notitia

PIVS VII PONT MAX
VXIS FRAGMENTIS CIRCA ADPOSITIS
FASTOS PARTIM RETINTEGRAVIT
IPSIIS VOTIS VICENNALIBUS
A A REP SAL MDCCCXX
CVRA VTE CAR FER ANTIQ ROM IRAEF
BAR VINCENTIO SAVORELLO
EQ HIERONYMO DE QUINQUE COSS
MARCI PHILIPPO SIMONETTO
PAVLO MARTINEZ CAP REG VRBIS PRIORE

SENATVS POPVLI VBIQVE ROMANVS
MONVMENTA MARMOREA MAESTRATVVM
TRIVMPHORVMQVE ARVBI CONDITA AD
TEMPORA DIVA VGVSTI RVDERIANS
IN FORO EGESTI SERVA IMPENSA ALEX
FARNESI CARD PAVLI III PONT MAX NEPOT
IN CAPITOLIO P

IV - Sala delle Lapide

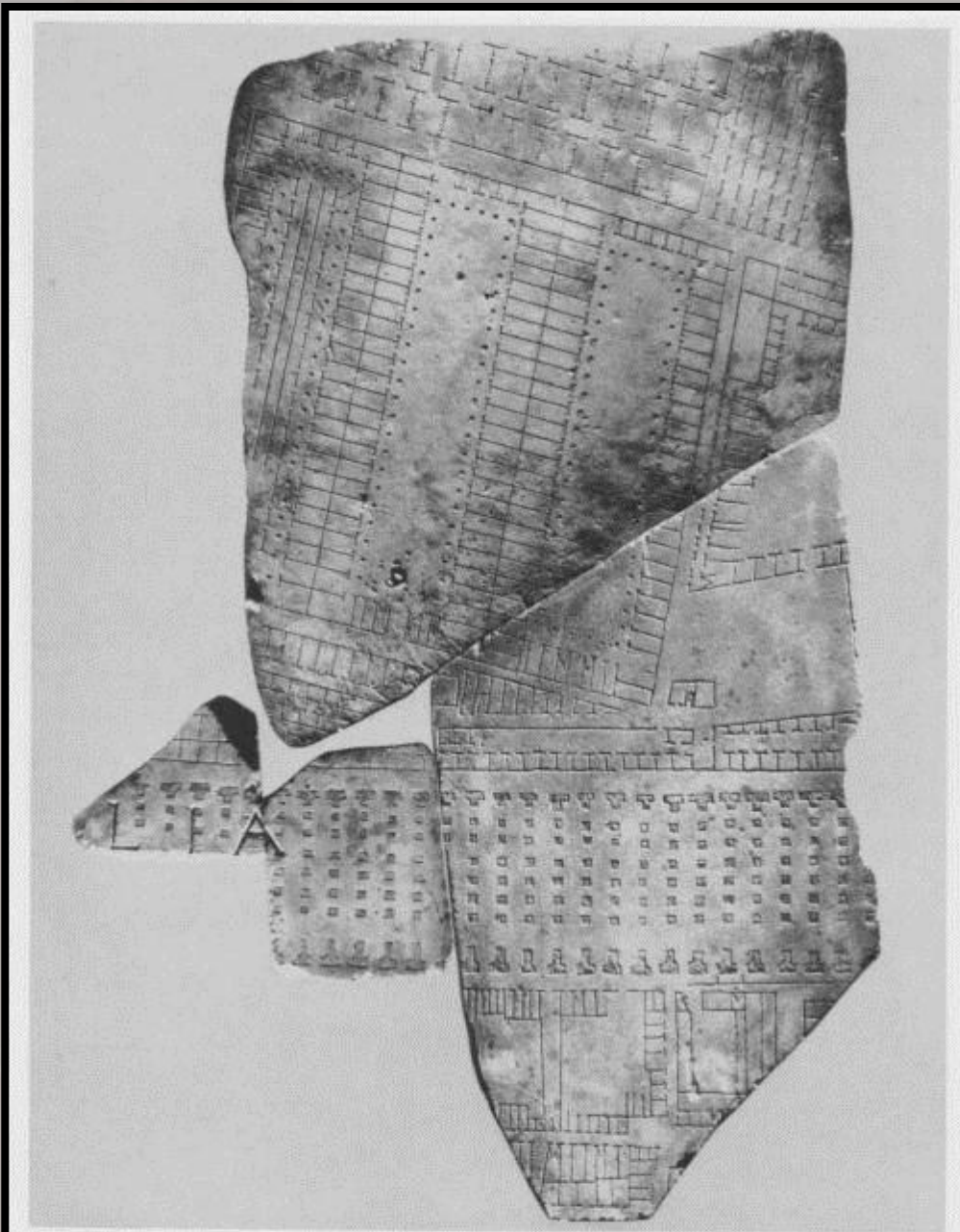
MARMORA RECOLATAE IN FORO TRIVMPHALI
IN QVO MAESTRATVVM TRIVMPHORVMQVE
ARVBI CONDITA AD TEMPORA DIVA VGVSTI
RVDERIANS IN FORO EGESTI SERVA IMPENSA
ALEX FARNESI CARD PAVLI III PONT MAX
NEPOT IN CAPITOLIO P

CARDIACOTA
HORARIA
MDC LXXXV

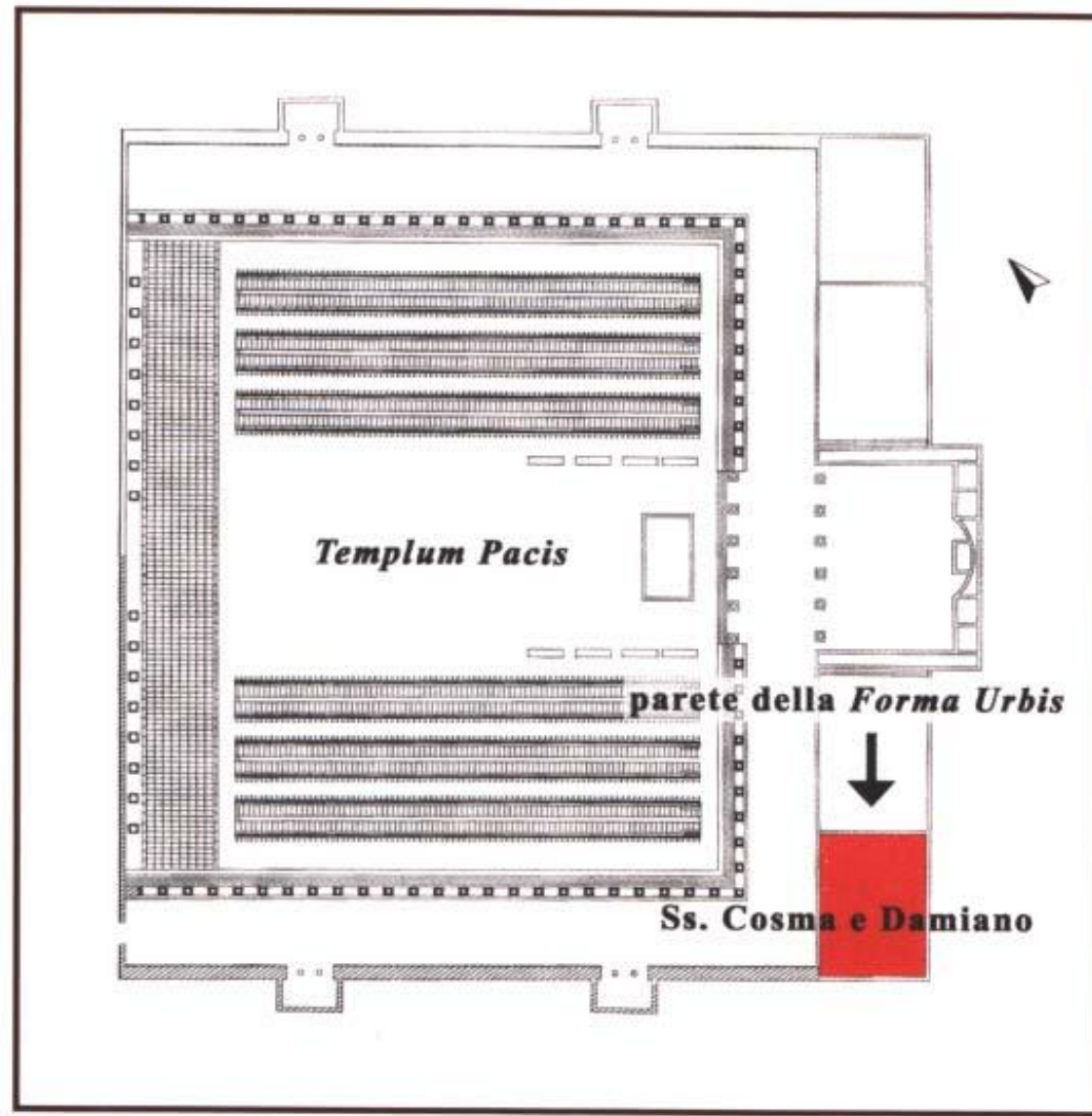

Res gestae divi Augusti (ναός του
Αυγούστου και της Ρώμης στην
Άγκυρα)

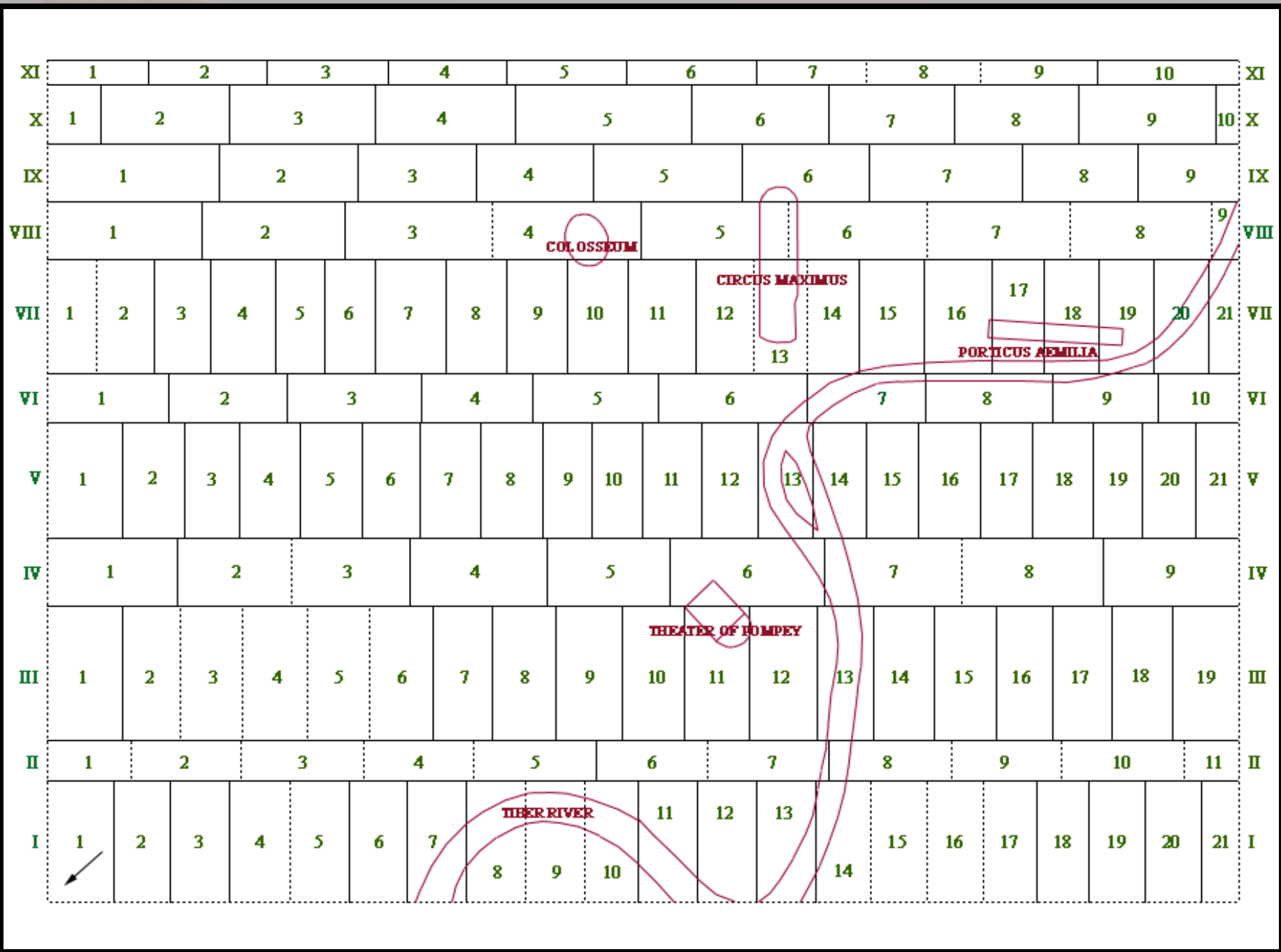
Θραύσμα του μαρμάρινου
χάρτη της Ρώμης (Forma
Urbis Romae)

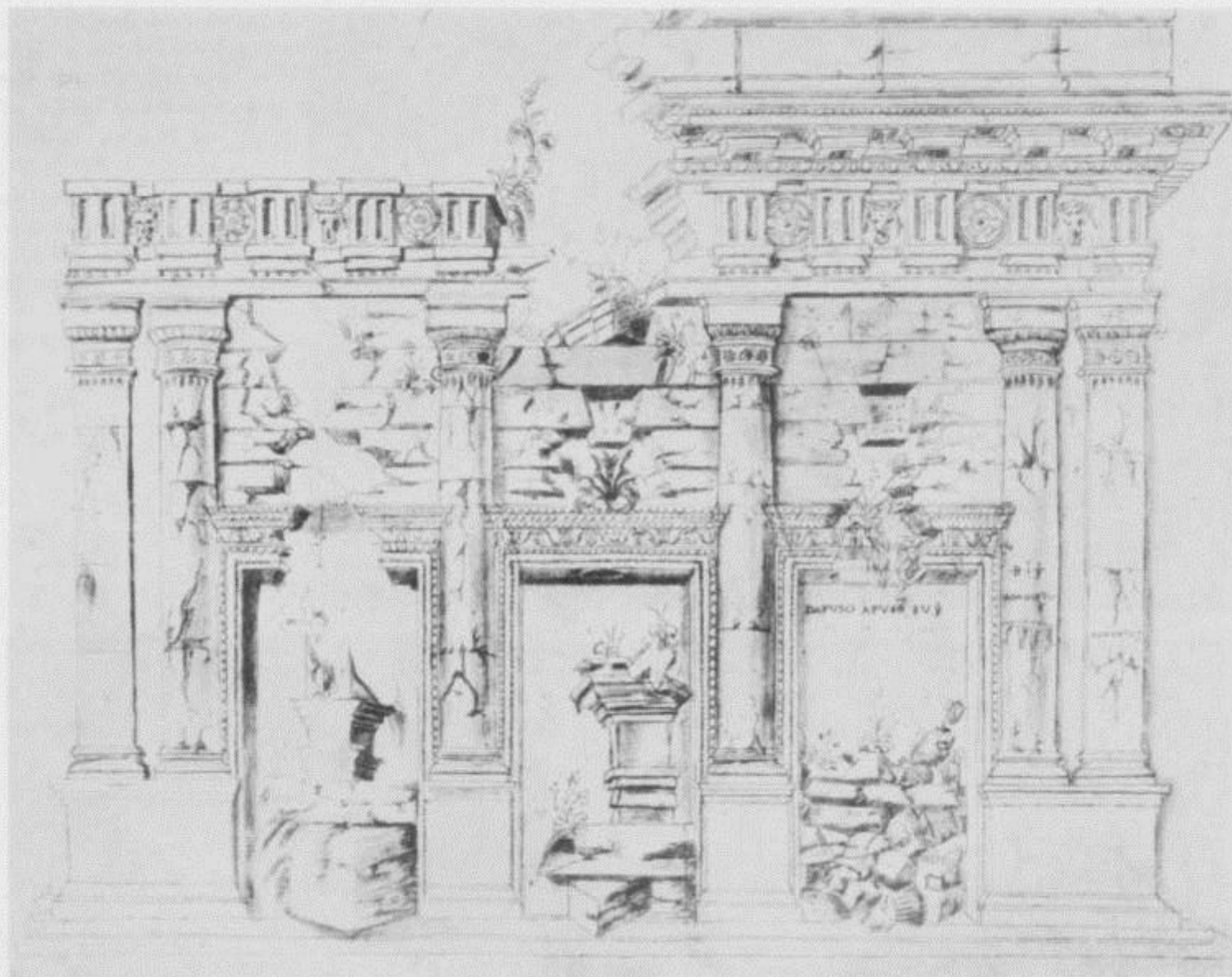

Planimetria ricostruttiva del Templum Pacis, rielaborazione grafica con la localizzazione della parete della Forma Urbis marmorea [da BAIANI - GHILARDI 2000]

195 The marble façade in a drawing by Giuliano da Sangallo (Cod. Vat. Barb. Lat. 4424 fol. 26).

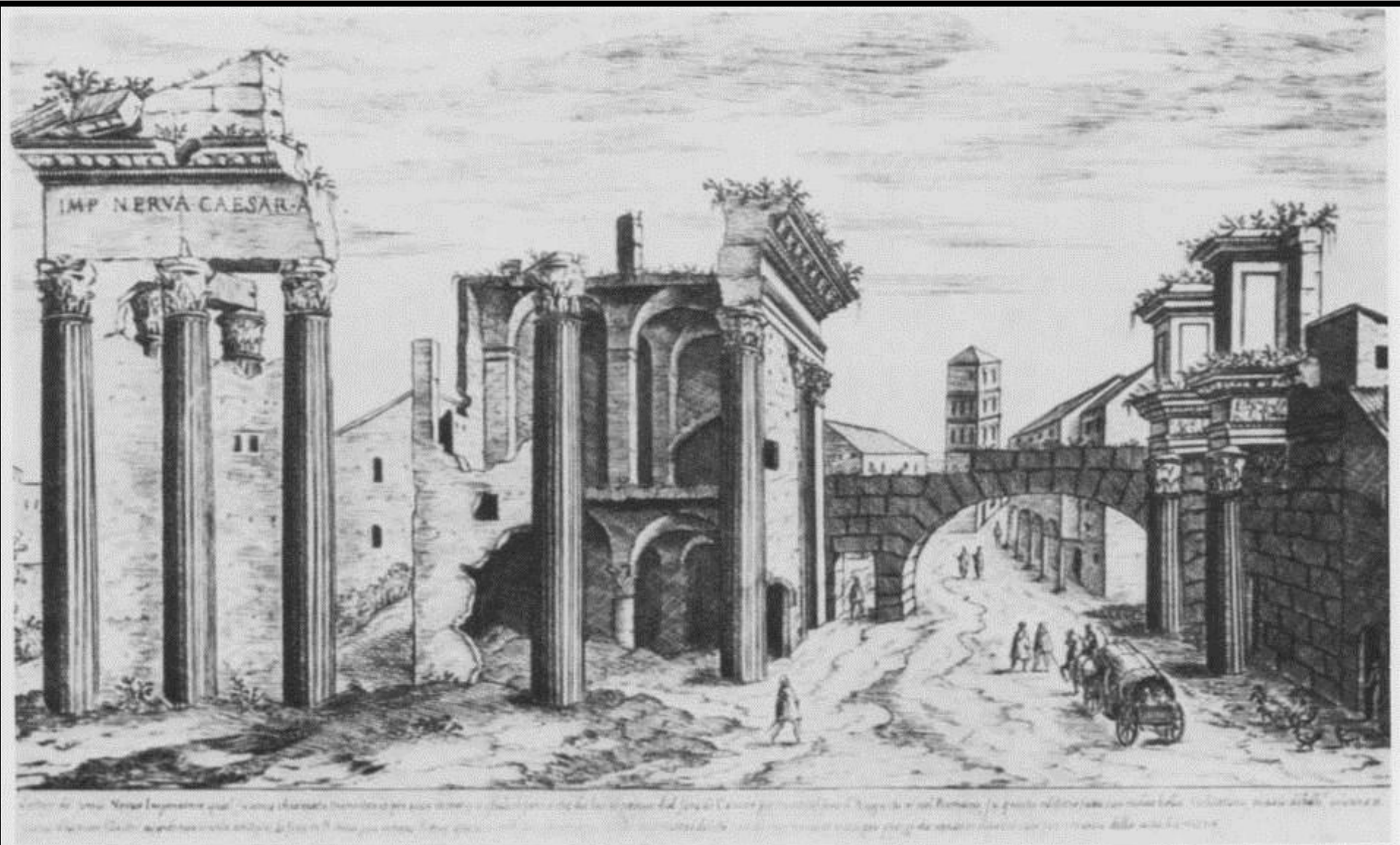
Inst Neg 53.391

334 The Column of Trajan (Stefano Du Pérac, I vestigi dell'antichità di Roma, 1575, fol. 33).

Fot 4770

530 The Forum of Nerva with the Temple of Minerva, the remains of the perimeter wall, "Le Colonnacce", and the entrance arch from the Subura, "Arcus Aureus" (S. Du Pérac, *I vestigi dell'antichità di Roma* 1575, fol. 6). Fot 2993

RODOLFO LANCIANI

STORIA
DEGLI SCAVI DI ROMA

E NOTIZIE

INTORNO LE COLLEZIONI ROMANE
DI ANTICHITÀ

VOLUME PRIMO

(A. 1000-1530)

ROMA
ERMANN O LOESCHER & Co

(SUCCHESMANN & SOHNEN)
Librai-Editori di S. M. la Regina d'Italia

—
1902

Data SIO, NOAA, U.S. Navy, NGA, GEBCO
Imagery Landsat

Google Earth

41°53'22.07" N 12°29'26.10" E 21m eye alt 12.28km

Google

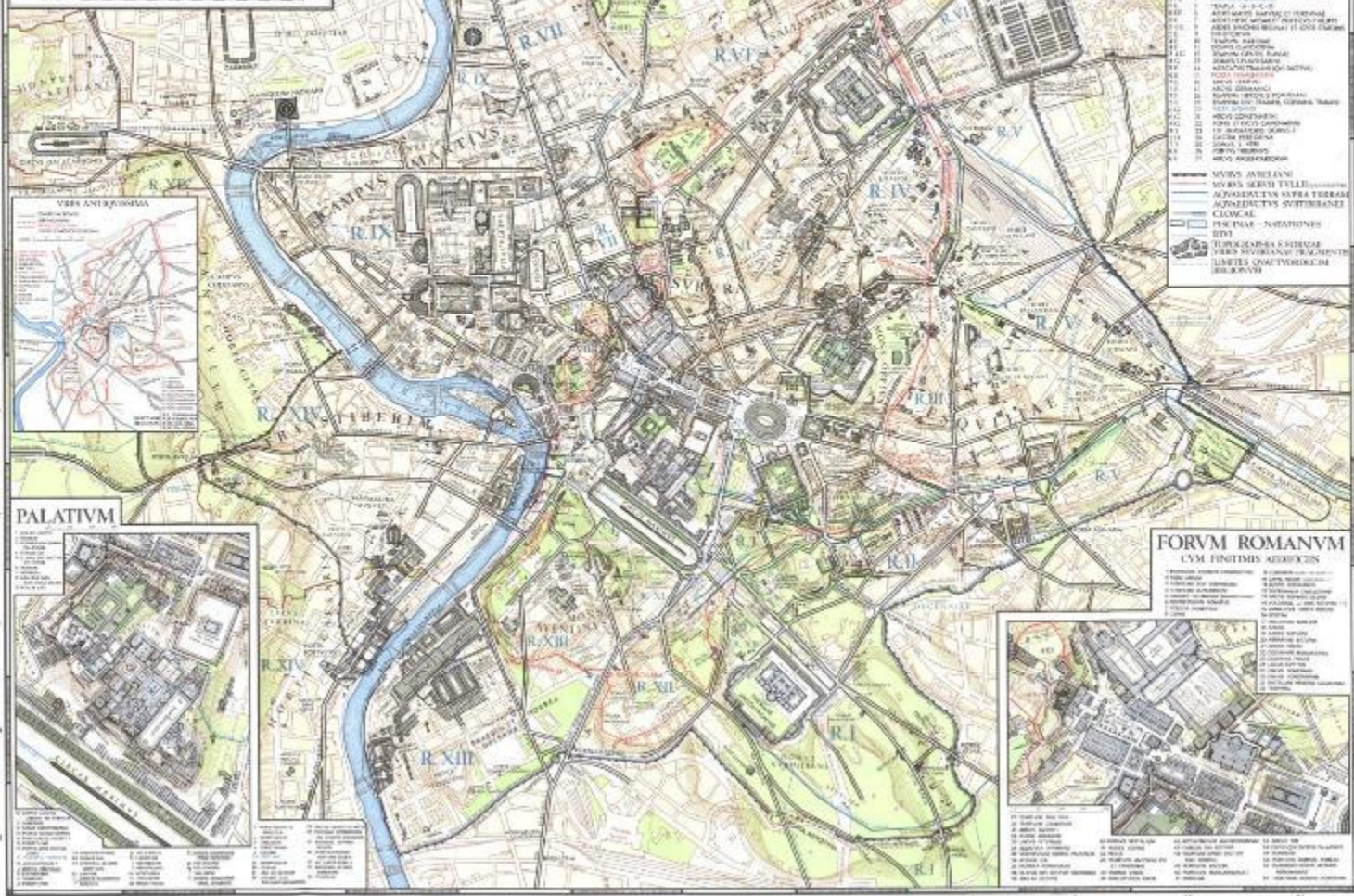

ROMA VRBS IMPERATORVM AETATE

REPLICATA AERIS PER A. M. COLETTI
 DISEGNIATA A. M. COLETTI
 DISTRIBUITA PER A. M. COLETTI
 ROMA 1950

REGIONES QUATTRODECIM AB AVGVSTO INSTITVTAE

R.I. FORVM CAPTIVM	R.VII. FORVM VERGANVM
R.III. CAELIENSIIVM	R.IX. CAELIVS PAVLINIVS
R.III. FORVM S. MARCI	R.V. FORVM S. MARCI
R.IV. TRAIANIVM	R.XI. CIRCVS MAXIMVS
R.V. ENCLAVIA	R.XII. FORVM S. MARCI
R.VI. ALIA MONTIS	R.XIII. AVVENTINVS
R.VIII. TIVRIVS	R.XIV. TRANSVERBIVS

- 1. FORVM TRAIANIVM
- 2. FORVM S. MARCI
- 3. FORVM S. MARCI
- 4. FORVM S. MARCI
- 5. FORVM S. MARCI
- 6. FORVM S. MARCI
- 7. FORVM S. MARCI
- 8. FORVM S. MARCI
- 9. FORVM S. MARCI
- 10. FORVM S. MARCI
- 11. FORVM S. MARCI
- 12. FORVM S. MARCI
- 13. FORVM S. MARCI
- 14. FORVM S. MARCI
- 15. FORVM S. MARCI
- 16. FORVM S. MARCI
- 17. FORVM S. MARCI
- 18. FORVM S. MARCI
- 19. FORVM S. MARCI
- 20. FORVM S. MARCI
- 21. FORVM S. MARCI
- 22. FORVM S. MARCI
- 23. FORVM S. MARCI
- 24. FORVM S. MARCI
- 25. FORVM S. MARCI
- 26. FORVM S. MARCI
- 27. FORVM S. MARCI
- 28. FORVM S. MARCI
- 29. FORVM S. MARCI
- 30. FORVM S. MARCI
- 31. FORVM S. MARCI
- 32. FORVM S. MARCI
- 33. FORVM S. MARCI
- 34. FORVM S. MARCI
- 35. FORVM S. MARCI
- 36. FORVM S. MARCI
- 37. FORVM S. MARCI
- 38. FORVM S. MARCI
- 39. FORVM S. MARCI
- 40. FORVM S. MARCI
- 41. FORVM S. MARCI
- 42. FORVM S. MARCI
- 43. FORVM S. MARCI
- 44. FORVM S. MARCI
- 45. FORVM S. MARCI
- 46. FORVM S. MARCI
- 47. FORVM S. MARCI
- 48. FORVM S. MARCI
- 49. FORVM S. MARCI
- 50. FORVM S. MARCI

Πηγές εικόνων και έργων τρίτων που χρησιμοποιήθηκαν στο πλαίσιο του μαθήματος:

- **Coarelli, F. 2007. *Rome and environs; an archaeological guide*, University of California Press.**
- **Coulston, J., H. Dodge. 2000. *Ancient Rome; the Archaeology of the Eternal City*, Oxford University Press.**
- **Holloway, R.R. 1994. *The archaeology of early Rome and Latium*, London.**
- **Meneghini, R., R. Santangeli Valenzani. 2007. *I Fori Imperiali; Gli scavi del Comune di Roma (1991-2007)*.**
- **Nash, E. 1968. *Pictorial Dictionary of Ancient Rome*, 2η έκδοση, London.**

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση, Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

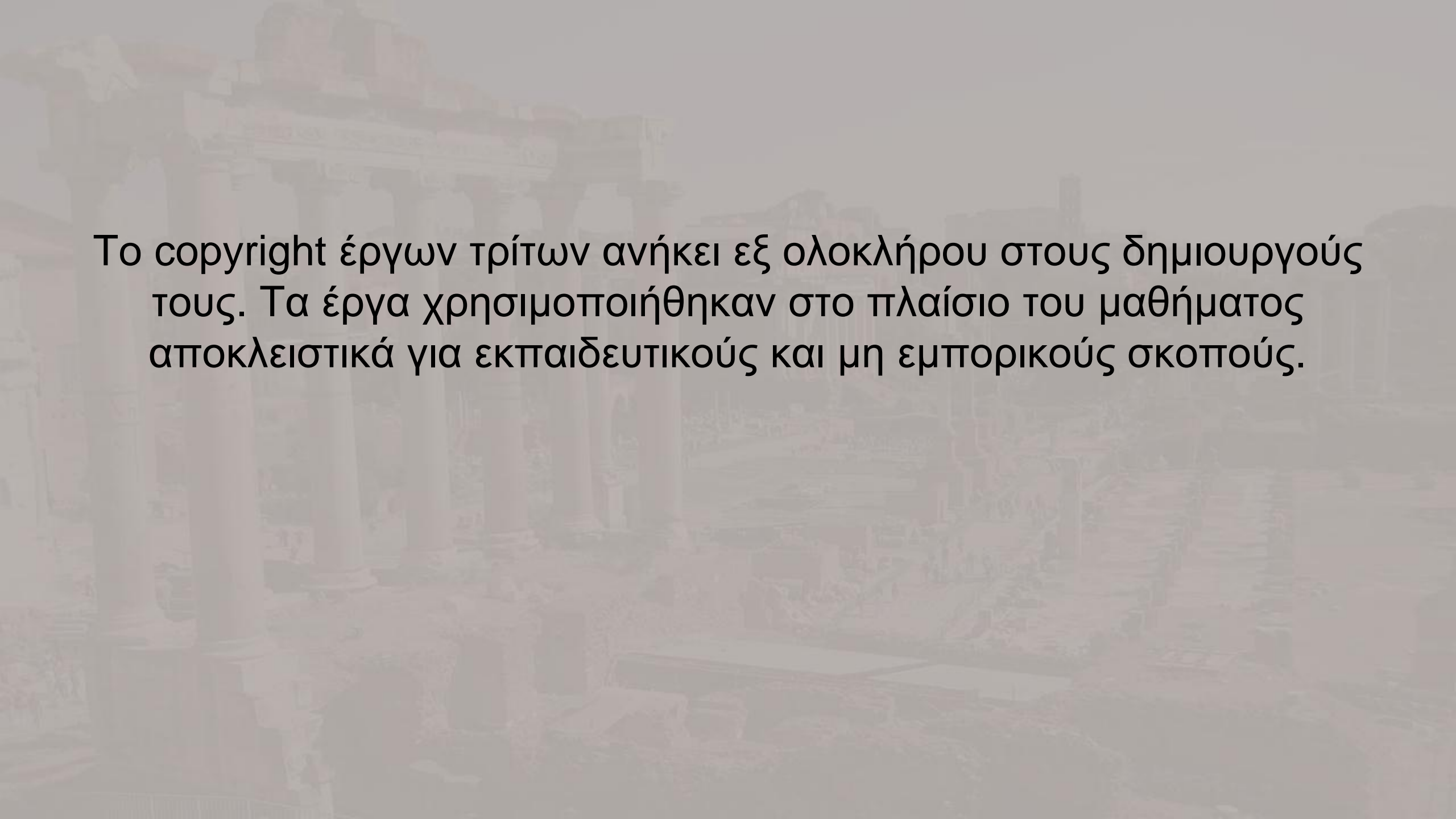

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Το copyright έργων τρίτων ανήκει εξ ολοκλήρου στους δημιουργούς τους. Τα έργα χρησιμοποιήθηκαν στο πλαίσιο του μαθήματος αποκλειστικά για εκπαιδευτικούς και μη εμπορικούς σκοπούς.